

I.

Státní rozpočet cislajtánský pro naše hospodářské potřeby.

1. *Hospodářská převaha zemí českých nad ostatními zeměmi rakouskými a jich vysoká poplatnost.*

Země koruny české jsou v Předlitavsku nejen největšími poplatníky, nýbrž zároveň také jich zemědělská a průmyslová výroba předčí těžení všech zemí ostatních a také jejich obchod i všecka hmotná i kulturní jich činnost vyniká velmi značně nad jiná království a země v říšské radě zastoupené.

Některá data na doklad toho uvedená to zvláště zřetelně objasní: Čechy s Moravou zaujímají pouze necelou čtvrtinu Předlitavska (24⁷/₃% celého povrchu) a sotva třetinu všeho obyvatelstva (32⁷/₈% cislajtánského obyvatelstva dle sčítání z r. 1910). Ale v Čechách a na Moravě sklídilo se průměrně ročně (v období 1906—1909) z celé čisté sklizně rakouské: 45³/₄% obilí, přes 40% brambor, 44% jetele, ano až 93% cukrové řepy; ovšem že i v jiných zemědělských kulturách intenzivnějších vynikají české země vysoce nad průměr cislajtánský. Také chovem dobytka předčí zvláště v nejnovější době (podle sčítání z r. 1910) Čechy s Moravou silně rakouský průměr: hovězího dobytka bylo v Čechách a na Moravě 33³/₄% a vepřového 25·6% z celého stavu rakouského.

Ze všeho kamenného uhlí v Cislajtánii vytěženého (v desetiletí 1899—1908) připadalo na Čechy s Moravou skoro 47% (na všechny země koruny České skoro 89%); z hnědého uhlí vytěženo v samých Čechách 82¹/₂%. Z vyrobeného železa a ocele v Cislajtánii připadá asi přes 40% na Čechy a Moravu.

V Čechách a na Moravě má hlavní sídlo skoro všech průmyslů cukrovarský, z piva v Cislajtánii navařeného při-

padá téměř polovice na samy Čechy. Země koruny české jsou hlavním sídlem rakouského průmyslu textilního; stačí tu uvést jen jména měst: Liberec, Trutnov, Warnsdorf a jich okolí, Brno, Krňov, Náchod s okolím atd. V Čechách a na Moravě dále jsou nejpřednější závody železářské a strojnické — (Pražská železářská společnost, Poldina huť, Vítkovické železárny atd.; Škodovy závody, Pražské strojírny dříve Ruston, Daňkovka, Ringhofferovy vagonky, Českomoravská atd. atd.). — Také ve všech jiných odvětvích průmyslových jsou Čechy s Moravou na nejpřednějším místě v Rakousku.

Všecka tato hospodářská převaha Čech a Moravy (po případě se Slezskem) objevuje se také v odváděných daních, zvláště v daních přímých, o kterých jsou podrobné výkazy uvedeny ve státních rozpočtech. Tak v rozpočtu na rok 1912 byl podíl z pozemkové daně na Čechy 31%, na Moravu 14.7%.

Při ostatních daních vyloučíme z celého Rakouska především Dolní Rakousy, poněvadž sídelní město Vídeň má výjimečné postavení: do Vídně se odvádí zajisté mnoho daní z jednotlivých zemí jako do centra. To platí zvláště o daních výdělkových, o osobní dani z příjmů a o daních rentových i ze služného, jelikož daně ty se předpisují po většině v místech, kde poplatné podniky nebo poplatníci mají své sídlo nebo bydliště; a Vídeň bývá volena za sídlo podniků nebo za bydliště nejen pro svou výhodnost jako dvoumilionové město, nýbrž zvláště také, protože t a m j s o u n e j m e n š í b e r n í b ř e m e n a. Ve Vídni a v Dolních Rakousích vůbec pro veliký základ daňový, z něhož se vypisují přírážky, mohou se stanoviti nepoměrně nižší přírážky samosprávné nežli v kterékoli zemi jiné. Tím každý podnik nebo jednotlivec mnoho na veřejných dávkách uspoří, když může za své sídlo si ustanoviti (třeba jen dle jména) Vídeň.

Vyloučíme-li tedy k tomu cíli Dolní Rakousy z ostatní Cislajtanie, byl by počet obyvatel v Čechách ze všech ostatních zemí sotva 27.1% a na Moravě sotva 10.5%, dohromady v Čechách a na Moravě 37½% (¾/₈) všeho cislajtanského obyvatelstva bez Dolních Rakous. A tu bez Dolních Rakous připadalo podle rozpočtu na r. 1912:

z daní domovních:

na Čechy 36.7%, na Moravu 10.1%; na Čechy s Moravou 46.8%,

z daně výdělkové všeobecné:

na Čechy 43.2%, na Moravu 14.9%, na Čechy s Moravou 58.1%,

z daně výdělkové, uložené podnikům, k veřejnému účtování povinným:

na Čechy přes 42·9%, na Moravu přes 14·1%; na Čechy s Moravou 57·1%,

z daně rentové:

na Čechy 40·3%, na Moravu 10·4%; na Čechy s Moravou 50·7%,

z osobní daně z příjmů:

na Čechy 40·3%, na Moravu 11·8%; na Čechy s Moravou 52·1%,

z daně na vyšší služné:

na Čechy 41·3%, na Moravu 13·7%; na Čechy s Moravou 55%.

Tedy ze všech t. zv. osobních daní přímých (s vyloučením Dolních Rakous) připadalo na všechny země 120·11 mil. K, z toho na Čechy 50·215 mil. K, na Moravu 15·792 mil. K a na Slezsko 5·291 mil. K, tedy na Čechy 41·8%, na Moravu 13·1%; na Čechy s Moravou 54·9% (na všechny země koruny české i se Slezskem 59·4%).

Z tohoto přehledu o daních přímých, zvláště o osobních daních přímých plyne velmi jasně, jak velice české země, zejména Čechy jsou státu poplatny. Ačkoli obyvatelstva v Čechách a na Moravě je pouze 37½% ($\frac{3}{8}$) ze všech zemí kromě Dolních Rakous, přece osobních přímých daní platí Čechy s Moravou 54·9% a Čechy samy při počtu 27·1% obyvatelstva platí z těchto daní 41·8%!

Ve všech zemích koruny české na 40½% obyvatelstva připadá 59·4% všech osobních přímých daní.

Také z podniků státních je podobný vyšší výnos v zemích českých proti ostatním zemím předlitavským. U železnic státních se sice výnos drah podle jednotlivých zemí, nedá zjistit, ale ví se nicméně, že bývalé soukromé dráhy: severní Ferdinandova (ponejvíce na Moravě rozvětvená), dráha státní společnosti, dráha severozápadní, bývalá Česká severní dráha, dráha Česká západní poskytovaly značných výtěžků svým akcionářům a výtěžků těch stále silně ještě přibývá i po jejich výkupu od státu. Proti tomu jsou dráhy v alpských zemích a v Haliči s Bukovinou silně pasivní, tak že stát na celou svou síť železniční musí průměrně ročně asi 100 millionů K dopláceti.

Vyloučíme-li dále při poště, telegrafu a telefonu Dolní Rakousy, byl hrubý výnos v tisících korun podle rozpočtů:

	na leta	1896	1899	1912
v Čechách		20.020	23.077	49.993
na Moravě a ve Slezsku		7.851	8.929	19.280
v ostatních zemích mimo Dolní Rakousy		23.606	27.943	62.185
ve všech zemích mimo Dolní Rakousy .		51.477	59.949	131.458

Připadalo tedy hrubého výnosu z poštovní dopravy na jednotlivé země (s vyloučením Dolních Rakous v procentech) :

	1896	1899	1912
v Čechách	38·9%	38·5%	38—%
na Moravě se Slezskem	15·2%	14·9%	14·7%
na ostatní země mimo Dolní Rakousy .	45·9%	46·6%	47·3%

Po srážce nákladů byl čistý zisk z poštovní dopravy v jednotlivých zemích a letech v tisících K :

	roku: 1896	1899	1912
v Čechách	6283	6753	16.150
na Moravě se Slezskem	2704	2914	6.233
v ostatních zemích mimo Dolní Rakousy . .	976	2172	10.920
ve všech zemích mimo Dolní Rakousy . .	9963	11839	33.303

V procentech se dělil tento čistý výtěžek

	roku: 1896	1899	1912
na Čechy	63·2%	57·0%	48·5%
na Moravu se Slezskem	27·1%	24·6%	18·7%
na ostatní země (mimo D. Rakousy)	9·7%	18·4%	32·8%

Ovšem, že by se tento čistý výtěžek musil redukovati, jelikož při ústředních výlohách je veliký schodek, z kterého poměrně mnohem větší podíl připadá však zrovna na pasivní země.

Je viděti, jak ještě stále svým výnosem při poštovní dopravě převažují české země nad ostatními korunními zeměmi, zvláště Čechy znamenitě vynikají svým čistým výtěžkem. Bohužel, že výtěžku toho dociluje poštovní správa částečně také tím, že při nákladech neměří Čechám stejným dílem jako zemím ostatním, nýbrž že na nich hledí co možná ušetřiti, jako se tak děje vůbec ve všech odvětvích státní správy, že se českým zemím neměří nejen dle jejich veliké důležitosti a vynikající poplatnosti, nýbrž naopak že náklad státní na jejich správu je podprůměrný, značně nižší, než by připadal na ně i jen dle počtu obyvatel.

2. *Jak skrovný podíl mají Čechy a české země vůbec v nákladech politické správy státní (v rozpočtu ministerstva vnitra).*

Je zapotřebí pro posouzení státního nákladu, jak se rozděluje na jednotlivé země, míti především na paměti poměr obyvatelstva v jednotlivých zemích, který byl podle výsledků sčítání v r. 1910 tento (v přibližných procentech):

v Dolních Rakousích	12·4%	v Krajíně	1·8%
(z toho na Vídeň)	7·1%	v Přímoří	3·1%
v Horních Rakousích	3·0%	v Čechách	23·7%
ve Štýrsku	5·0%	na Moravě	9·2%
v Salcbursku	0·8%	ve Slezsku	2·6%
v Tyrolsku (s Vorarlberskem)	3·8%	v Haliči	28·1%
v Korutanech	1·4%	v Bukovině	2·8%
		v Dalmacii	2·3%

Nebylo by správné měřiti vydání státní podle obyvatelstva, jako bylo již dříve viděti, že ani poplatnost ani výtěžky ze státních ústavů neřídí se podle počtu hlav, nýbrž že jsou v českých zemích nepoměrně vyšší. Země pokročilejší, které také více státu poskytují důchodů, vyžadovaly by průměrně vyššího nákladu správního, protože jsou v nich všechny poměry výrobní, obchodní, společenské i kulturní mnohem spletitější nežli v zemích opozdilých. Ale u českých zemí je tomu zrovna naopak, na Čechy s Moravou a se Slezskem připadá mnohem menší procento správního nákladu se strany státu nežli na ostatní země rakouské. Patrně se tak uplatňuje zásada, že čím více české země státu dávají, tím méně od něho berou.

Na politickou správu v Cislajtánii byly zařaděny podle rozpočtů v jednotlivých letech tyto položky v tisících korun:

	roku:	1896	1899	1912 ¹
na centrální řízení		1.342	1.997	3.789
na správu v jednotlivých zemích		13.531	15.191	24.299

¹ Léta ta, jako dříve už byla volena takto, aby vynikly rozdíly různých systémů vládních. Na r. 1896 byl rozpočet dělán od koaliční vlády (Plenerovy-Windischgrätzovy) nám nepříznivé; rozpočet na r. 1899 je dílem vlády Thun-Kaizlovy, kdežto potom je stálý skoro systém vlád, proti kterým česká delegace byla v opozici, po případě i v tuhé obstrukci.

V procentech tedy připadalo

	roku: 1896	1899	1912
na centrální řízení	90%	11.6%	13.5%
na správu v jednotlivých zemích . . .	91.0%	88.4%	86.5%

Je viděti z toho, že se centrální správa poměrně stále více rozšiřuje a že tedy centralisační úsilí se vz máhá a roste na úkor jednotlivých zemí. Vídeň stále větší podíl státních vydání sama absorbuje. Uvidí se to ještě z jiných dokladů.

Při posuzování nákladů na vnitřní správu mimoústřední, jak se rozděljuje na jednotlivé země, musíme vyloučiti především Vídeň s jejími 7.1% obyvatelstva, jelikož Vídeň má jednak svou samostatnou správu magistrátní, na niž stát nevede žádného nákladu, jednak na policii státní ve Vídni je vykazován náklad samostatně mimo politickou správu. Jsou ovšem také v jednotlivých zemích města se svým vlastním statutem (v Čechách pouze Praha s Libercem), ale podíl jejich obyvatelstva je celkem nepatrný a může se bez újmy navzájem při srovnávání jednotlivých zemí zanedbat. Podle toho připadalo na země mimo Vídeň 92.9% obyvatelstva a z toho na země koruny české 35.5%. Tedy vezmeme-li za základ celkový počet obyvatelstva mimo Vídeň, připadalo by na země české 38.2% a na země ostatní (mimo Vídeň) 61.8%.

Náklad na vnitřní správu v korunních zemích se dělil pak v tisících korun

	roku: 1896	1899	1912
na české země	4.162	4.700	8.438
na ostatní země (mimo Vídeň) . . .	9.369	10.491	15.861

v procentech:

	roku: 1896	1899	1912
na české země	30.8%	30.9%	34.7%
na ostatní země (mimo Vídeň) . . .	69.2%	69.1%	65.3%

V poslední době se sice náklad ten v českých zemích poměrně o něco zvětšil, je však stále hluboko pod průměrem obyvatelstva (náklad činil 34.7%, kdežto obyvatelstva bylo 38.2%).

Nejzřetelněji ta dvojí míra vynikne při srovnání nákladů r. 1912 pro Moravu s náklady vnitřní správy pro Tyrolsko. Na 3.8% obyvatelstva v Tyrolsku připadalo 1.329 mil. K, kdežto pro Moravu byl náklad ten 1.840 mil. K na 9.2% obyvatel. Podle poměru obyvatel měla by státi vnitřní správa na Moravě v souhlase s tyrolskou skoro $3\frac{1}{4}$ mil. K místo nyní

vynaložených 1·84 mil. K; nebo by se náklady vnitřní správy v Tyrolsku mohly redukovati na 0·76 mil. K (místo 1·33 mil. K).

V Čechách by dle poměru obyvatel se mělo vydati přiměřeně k nákladům v Tyrolsku asi $8\frac{1}{4}$ mil. K místo rozpočtených 5·919 mil. K.

O tolik jsou stále ještě zkracovány naše země při vnitřní správě oproti zemím alpským.

[Ministerstvu vnitra podřízená státní policie vyžaduje ročního nákladu 26·07 mil. K. Tyto náklady proti roku 1895, kdy činily 9·58 mil. K, vzrostly tedy o 172%.

Jevil se pak poměr nákladů na státní policii ve Vídni a v Praze pro jednotlivá leta v tisících korun

	roku: 1896	1899	1912
ve Vídni	6.897	7.157	16.102
v Praze	1.454	1.808	4.588
pro celou Cislajtanií	9.875	10.714	26.070

v procentech činilo to

	roku: 1896	1899	1912
ve Vídni	69·8%	66·8%	61·8%
v Praze	14·7%	16·9%	17·6%
v ostatních městech	15·5%	16·3%	20·6%

Ovšem mimo Vídeň a Prahu jest výhradně státní policie jen ještě v Terstu; v ostatních větších městech je státní policie pouze doplňkem a kontrolou policie místní.]

3. Státní stavby silniční a vodní naprosto nepostačitelné v zemích českých (v rozpočtu ministerstva veřejných prací).

Jestliže správa politická již velmi nedostatečně se postarala o země české — (zvláště o Moravu), — mnohem horší je tato péče o tyto země při státních stavbách silničních a železničních.

Pro snazší přehled rozdělíme si pro tyto stavby korunní země na čtyři skupiny:

1. na země české (Čechy, Moravu a Slezsko) s obyvatelstvem $35\frac{1}{2}$ % z Cislajtanie;

2. na země Alpské (obojí Rakousy, Štýrsko, Solnohradsko, Tyrolsko a Korutany) s obyvatelstvem 26·4%;

3. na země Krasu (Krajinu, Přímoří a Dalmacii) s obyvatelstvem 7·2%;

4. na Halič s Bukovinou s obyvatelstvem 30·9%.

Náklady na státní stavby silniční a vodní se sice dle rozpočtů dělí na řádné a mimořádné, ale dělitko to není dosti správné a určité. Mimořádná vydání na stavby státní nejsou snad jen ona, která se často neopakují a která by se vyskytovala jen občas, nýbrž jsou to vydání neustálá a pouze jich výše se mění, — pravidelně vzrůstají. A proto není příčiny, proč bychom vydání ta zásadně proti sobě odlišovali.

Bylo pak věnováno na stavby silniční v tisících korun:

	vydání řádných		
	roku 1896	1899	1912
v českých zemích	2804	3090	5215
v alpských zemích	3270	3495	6561
v krasských zemích	651	824	1585
v Haliči s Bukovinou	2161	2439	3825
pro všechny země nerozděleně	—	100	100

	vydání mimořádných		
	roku 1896	1899	1912
v českých zemích	138	514	1559
v alpských zemích	541	1785	4571
v krasských zemích	630	1144	2046
v Haliči s Bukovinou	224	393	955
pro všechny země nerozděleně	—	—	11

Tedy všech vydání na stavby silniční:

	roku 1896	1899	1912
v českých zemích:	2942	3604	6774
v alpských zemích	3811	5280	11132
v krasských zemích	1281	1968	3631
v Haliči s Bukovinou	2385	2832	4780
pro všechny země nerozděleně	—	100	111

Poměrné náklady na státní stavby silniční:

	roku 1896	1899	1912
v českých zemích	28·3%	26·2%	25·6%
v alpských zemích	36·7%	38·3%	42·1%

	roku	1896	1899	1912
v krasských zemích		12·2%	14·3%	13·8%
v Haliči s Bukovinou		22·8%	20·5%	18·1%
ve všech zemích nerozděleně		—	0·7%	0·4%

Stavební náklady státních silnic jsou dosti značné, obnášely pro rok 1912 26·428 mil. K a vzrostly za 16 let na sumu víc jak 2½násobnou (skoro o 154%).

Ale velická většina jich jde do Alp a do Krasu. Alpské země na svých 26·4% obyvatel dostávají 42·1% státních silničních nákladů, kdežto české země na 35½% obyvatel mají z těchto nákladů podíl pouze 25·6%; Kras konečně na 7·2% obyvatel vyžaduje 13·8% ze státních nákladů silničních. Alpské země se zeměmi v Krasu mají mnohem méně obyvatel s nepoměrně nižší poplatností nežli země české — (obyvatelstva i s Vídní jen 33·6% proti 35½% v českých zemích) — a přece na ně připadá 55·9% všech státních nákladů silničních, víc jak obnos dvojnásobný proti zemím českým.

Zvláště křiklavě se to jeví pro Moravu, která na r. 1912 má vyměřeno na státní silnice pouze 1·050 mil. K proti 4·404 mil. K pro Tyrolsko s Vorarlberskem určeným. Tedy Morava s 9·2% obyvatel dostává na své silnice od státu sumu *mnohem menší nežli čtvrtinu¹ z toho obnosu, kterého se dostává Tyrolsku, jež má jen 3·8% obyvatel cislajtanských.* Tak nedostatečně se měří našim zemím proti německým zemím alpským.

Toto nadprávi alpských zemí (a Krasu) snadno by se dalo aspoň zmírniti, jelikož jim trpí všechny ostatní země, i také Halič s Bukovinou, kam přijde státních peněz ještě méně na stavbu silnic nežli do zemí českých; ovšem Halič s Bukovinou aspoň tolik poměrně neodvádějí do státní pokladny. Ale jako všude i v politickém zastoupení málo zámožné země Alp a Krasu mají veliké přednosti proti bohatším zemím českým, tak dovedly si uchvátiti lví podíl také z peněz státních, které jsou věnovány na hmotný prospěch jednotlivých zemí. Národnostní nevraživost Čechů a Němců jim dovoluje kořistiti na útraty obou těchto se svářících kmenů.

Nákladů na státní silniční stavby kromě toho pro české země poměrně ubývá, klesly od

¹ Pouze 23·8%.

r. 1896 do r. 1912 s 28·3% na 25·6% (totéž platí také o Haliči s Bukovinou).

Podobně neutěšený je stav při státních stavbách vodních. Státní náklad na vodní stavby byl v řádných vydáních v tisících korun :

	na rok	1896	1899	1912
pro české země		427	498	934
pro alpské země		1364	1642	1710
pro Kras		27	33	49
pro Halič s Bukovinou		391	579	1209

a ve vydáních mimořádných (o kterých ostatně platí totéž co při stavbách silničních, že se podstatně neliší od vydání řádných) :

	na rok	1896	1899	1912
pro české země		441	414	1590
pro alpské země		2713	3359	2959
pro Kras		100	186	121
pro Halič s Bukovinou		1054	2051	4572

Všech státních vydání pro vodní stavby bylo v tisících korun :

	na rok	1896	1899	1912
pro české země		868	912	2524
pro alpské země		4077	5001	4669
pro Kras		127	219	170
pro Halič s Bukovinou		1445	2630	5781

Poměrně byly náklady ty rozvrženy tedy :

	na rok	1896	1899	1912
na české země		13·3%	10·4%	19·2%
na alpské země		62·6%	57·1%	35·5%
na Kras		1·9%	2·5%	1·3%
na Halič s Bukovinou		22·2%	30·—%	44·—%

Pro české země na r. 1912 (s 35½% obyvatelstva) připadlo pouze 19·2% ze všeho státního nákladu věnovaného vodním stavbám, kdežto pro alpské země (s 26·4% obyvatelstva) připadlo 35½% nákladu toho a pro Halič s Bukovinou 44% (při 30·9% obyvatel). České země tedy jsou tu odbyty mnohem hůře ještě nežli při stavbách silničních. Jestliže v posledních letech se nicméně podíl ten pro české země — (ovšem, že stále ještě velmi nedostatečně) —

zvýšil, to způsobeno bylo vodocestným zákonem, jelikož tím vodních staveb v českých zemích něco přibýlo. V tom směru se Halič s Bukovinou dovedly náležitě uplatniti a jich podíl je nyní i poměrně dvojnásobný (absolutně skoro čtyřnásobný), nežli byl před 16 lety a převyšuje velice značně poměr obyvatelstva.

Mnohem hůře je však Morava odbyta při státních vodních stavbách nežli při stavbách silničních. Z celého nákladu v r. 1912 na vodní stavby 13.144 tisíce korun připadalo na Moravu ne celých 18 tisíc (17.830 korun), tedy jen 0.14%, kdežto na př. na Horní Rakousy připadlo 2.194.5 tisíc korun, tedy obnos 124krát větší a k tomu ještě značné náklady, které věnuje komise pro upravení Dunaje, na jejíž vydání stát přispívá celé dvě třetiny. Při tom obyvatel v Horních Rakousích není ani třetina co na Moravě (v Horních Rakousích 3%, na Moravě 9.2%).

Když sčítáme vše, co se přidělilo na státní stavby silniční a vodní v rozpočtech, dostáváme v tisících korun:

	v letech 1895	1899	1912
pro české země	4337	4709	9298
pro celou Cislajtánii	17311	23449	39572

a tedy pro České země byl poměrný náklad na státní stavby silniční i vodní:

	v letech 1895	1899	1912
v českých zemích	25—%	20.1%	23.5%
v ostatních zemích	75—%	79.9%	76.5%

Tedy pro r. 1912 připadá na počet obyvatel 35½% v českých zemích jenom 23½% státních nákladů a podíl ten je zřetelně menší, nežli byl před 17 lety.

4. *Nedostatečný podíl českých zemí ve státních nákladech na soudy, na finanční správu a na veterinářskou službu* (v rozpočtech ministerstva justice, financí a ministerstva zemědělství).

Jen stručně možno již poukázati také na ostatní státní péči o země české v oboru správy soudní, finanční a zemědělské, jelikož o těch poměrech bude následovati samostatná úvaha (o stavu úřednictva v jednotlivých zemích cislajtanských).

Při rozboru této státní péče omeziti se možno na poslední rok 1912, jelikož v těchto vydáních jeví se státní správa zvláště

konservativní a poměry v letech předešlých se podstatně neliší od nynějška. Vyloučíme také celkem neveliké náklady mimořádné, jelikož bývají to skutečně vydání, která přímo aspoň s dotyčnými odvětvími státní správy tak úzce nesouvisí.

Ve státním rozpočtu na r. 1912 je celkové vydání na soudní správu v jednotlivých královstvích a zemích celkem 77·612 mil. K.

Z toho připadá na království České 15·358 mil. K, čili 19·8% (při 23·7% obyvatel), na Moravu 6·650 mil. K, čili sotva 8·6% (při 9·2% obyvatel) a na Slezsko 1·697 mil. K, sotva 2·2% (při 2·6% obyvatel); tedy vesměs jsou tu vydání státní hluboko pod průměrem obyvatel. Ve všech zemích českých připadlo na soudní správu 23·705 mil. K, čili 30½%, proti počtu obyvatel 35½%. — Naproti tomu na Tyrolsko s Vorarlberskem připadlo 3·41 mil. K, čili 44% všech státních vydání na soudní správu v korunních zemích na počet obyvatel pouze 3·8% a podobně tomu bylo i v jiných zemích alpských.

Na finanční úřady vyměřující daně v jednotlivých korunních zemích připadá na r. 1912 nákladu 30·071 mil. K, z čehož na Čechy 6·671 mil. K, na Moravu 2·275 mil. K a na Slezsko 0·691 mil. K. Tedy i zde jsou státní vydání vesměs pod průměrem počtu obyvatelstva, ač ne do té míry, jako při soudní správě. Připadalo z celého onoho nákladu státního 22·2% na Čechy, jen něco přes 7·5% na Moravu a 2·3% na Slezsko. Na všechny české země činily výlohy oněch finančních úřadů 32% jen při 35½% obyvatel. Pro Tyrolsko také v tom odvětví činí státní náklad mnohem vyšší procento nežli dle stavu obyvatelstva, totiž 1·307 mil. K čili přes 4·3% všech státních vydání.

Na veterinářskou (zvěrolékařskou) službu v jednotlivých zemích korunních t. j. na stálé platy zvěrolékařům stát rozpočítává v roce 1912 celkem 1·687 mil. K, z čehož v zemích českých 0·590 mil. K čili 35%, jen o málo méně nežli počet obyvatel.¹ Ale toto vydání ovšem je nepatrné proti ostatním oborům státní správy.

Možno tedy tvrditi, že také v jiných oborech státní správy, zejména při soudnictví a finanční správě jsou

¹ Počet hovězího dobytka činil dle sčítání 1910 v českých zemích 35·90% z veškerého dobytka cislajtánského.

české země velmi nápadně a povážlivě zanedbávány a zkracovány, což tím více padá na váhu, jelikož pro pokročilejší celkový stav kulturní a hospodářský i pro větší složitost všech poměrů by měl připadati na české země mnohem vyšší náklad, nežli jaký by byl dle počtu obyvatel. Zatím tento státní náklad je právě v zemích českých silně pod průměrem obyvatelstva.

II.

Naše kulturní potřeby podle rozpočtu.

1. *České vysoké školství nedostatečně opatřeno státem.*

Český národ v Cislajtánii činí asi 23½% (data ze sčítání dle obcovací řeči nejsou ještě z roku 1910 úplně ze všech korunních zemí uveřejněna, ale celkem nebude značnější odchylky od uvedeného zde čísla).

Vzdělání českého národa se zajisté vyrovná s německým v tomto státě a předčí nesporně vzdělání všech ostatních národů rakouských. Ale státní zásluhou to zajisté není a nebylo, že jsme se ve vzdělání neopozdili. Až do let osmdesátých minulého století neměli jsme vůbec české university, ačkoli pro Poláky byly již university dvě a pro Němce jich bylo zřízeno pět. Později zřízená česká universita v Praze zůstává stále jedinou a už v tomto listě bylo vyloženo, proč na dlouhé doby není naděje na tak potřebnou druhou českou universitu, jelikož sami naši poslanci neradi o tomto životním požadavku slyší a odstavili jej nyní z politických příčin dočista.

A přece naše universita v Praze sama nebude nikdy řádně vypravena a nesplní úplně ani svého vědeckého ani národního úkolu, pokud zůstane osamocena a nebude mít opory v druhé české universitě, jež přirozeně patří do hlavního města Moravy, jako tam už prospívá druhá česká technika.

Jak nedostatečně je pamatováno na jedinou českou universitu, která má posluchačů mnohem více než celé tři německé (v Černovicích, Inšpruku a v Praze), viděti z číslic nákladů rozpočtených pro ni, když je srovnáme s náklady věnovanými universitám polským a německým.